

5

Amaçlarımız

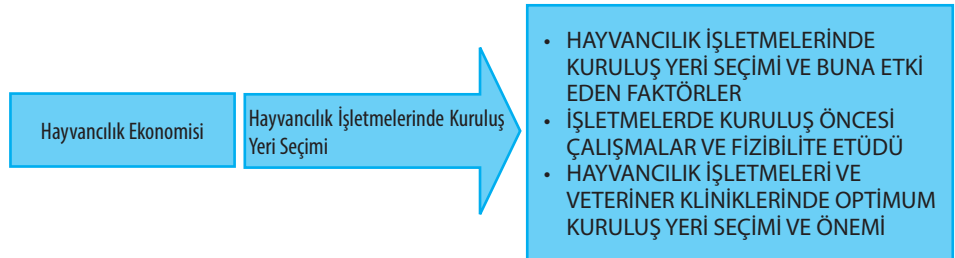
Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Hayvancılık işletmelerinde kuruluş yeri kavramını tanımlayabilecek,
- Hayvancılık işletmelerinde kuruluş yeri seçimini etkileyen faktörleri açıklayabilecek,
- İşletmelerde kuruluş öncesi çalışmalar ve fizibilite etüdünün içeriğini açıklayabilecek,
- Hayvancılık işletmeleri ve veteriner kliniklerinde optimum kuruluş yeri seçimi ve önemini açıklayabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Hayvancılık İşletmesi
- Kuruluş Yeri Seçimi
- Fizibilite Etüdü
- Proje
- Yatırım
- Optimum Denge
- İktisadi Etüd
- Teknik Etüd
- Finansal Etüd

İçindekiler

Hayvancılık İşletmelerinde Kuruluş Yeri Seçimi

HAYVANCILIK İŞLETMELERİNDE KURULUŞ YERİ SEÇİMİ VE BUNA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

İşletmelerde Kuruluş Yeri Problemi ve Kuruluş Yeri Seçimine İlişkin Teoriler

Günümüz ekonomik anlayışıyla yapılacak değerlendirmede, işletmelerin başarısının temelinde yatan ana unsurlardan birinin faaliyette bulunulan sektörün özelliklerinin ve piyasa yapısında dikkate alınacağı kuruluş yeri seçimi olduğu unutulmamalıdır. Yatırım kararı alacak girişimciler için belirli bir piyasada, doğru yer, zaman ve nitelikte işletme kurulması prensibi işletmecilik açısından çok büyük önem taşımaktadır.

Üretim faaliyetlerinde öncelikli amacın maliyet minimizasyonu, optimum satış ve **kâr maksimizasyonu** olduğu düşünüldüğünde, işletmelerde verimlilik ve kârlılığı önemli ölçüde etkilediği bilinen kuruluş yeri faktörü üzerinde dikkatle durulması gerekmektedir. İşletme ekonomisi açısından kuruluş yeri problemi; bir işletmenin optimum (en uygun) kuruluş yerinin belirlenmesi ve kısaca optimum kuruluş yerinin seçimi olarak ele alınmaktadır.

Yatırım öncesi çalışmalar sonucu kuruluş yerinin seçiminde yapılacak hatadan geri dönüş oldukça zor ve hatta çoğu zaman imkânsızdır. O bakımdan, kuruluş öncesi çalışmalar kapsamında ekonomik optimumu sağlayacak şekilde hammadde, pazar, işgücü durumu, elektrik-su-enerji vb. girdi fiyatları, iklim ve arazi koşulları, taşıma ve ulaştırma olanakları, pazarlama yapısı gibi birçok faktör önceden ele alınmalı, alternatif bölgeler arasındaki farklar detaylı olarak analize tabii tutulmalıdır.

Kuruluş yeri problemini ele alarak kuruluş yeri seçimi konusunun gelişimine katkıda bulunan bazı bilimsel çalışmalar aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Klasik iktisatın önemli isimlerinden birisi olan *David Ricardo* 18. Yüzyılın sonlarında dış ticarete ilişkin olarak geliştirdiği *mukayeseli üstünlükler* teorisi ile aynı zamanda mekânsal ekonomik düzen konusunda da önemli bir teori ortaya koymuştur. Bu teorinin mekânsal yorumu şu şekildedir.

Üretim maliyetleri, hammadde ve enerji kaynaklarının dağılımı; iklim, tabiat, ulaşım yolları gibi birçok tabii faktörün etkisi sonucu mekânsal farklılıklar göstermektedir. Bunun bir sonucu olarak üretim faktörleri mukayeseli üstünlükler teorisine uygun olarak söz konusu üretim dalına ilişkin kuruluş yeri şartlarının en iyi

Kâr maksimizasyonu:

Girişimcinin kazancı olarak nitelendirilen ve toplam satış gelirinden üretilen malların maliyetinin çıkartılması suretiyle hesaplanan kârın en üst düzeye çıkarılmasıdır.

şekilde karşılandığı yerlere doğru kayar. Sonuçta her üretim dalının kuruluş yeri belirli coğrafi noktalarda toplanacak ve yığılmalar meydana gelecektir.

Thunen tarafından ortaya konulan teori ise genellikle kuruluş yerine ilişkin ilk bilimsel çalışmalar olarak kabul edilir. Tarımsal bir kuruluş yeri modelini içeren çalışmada, *Thunen* tarımsal ürünlerin üretiminde doğal faktörler yanında ekonomik faktörlerin de (taşıma maliyeti ve taşıma süresi) önemini vurgulamıştır. Modelde bozulma riski olan ürünler ile taşıma maliyeti ürün değerine (veya fiyatına) oranla yüksek bulunan ürünlerin tüketim merkezine daha yakın yerlerde üretildiği belirtilmiştir.

Predöhl, kuruluş yeri problemini ikame prensibi ile çözmeye çalışmıştır. İlk kez *Predöhl* tarafından kuruluş yeri problemine ilişkin olarak ortaya koyulan bu prensip daha sonra birçok bilim adamı tarafından geliştirilmiştir. *Hoover*, daha önce *Predöhl*'de taşınmaz olarak kabul edilen üretim faktörlerinden sermaye ve işgücü için tam taşınabilirlik varsayımını ortaya atmıştır. Bu varsayıma göre taşınabilir üretim faktörleri olan işgücü ve sermaye hareket halinde olup, marjinal produktivitelerinin daha fazla olduğu konumlara doğru kayacaktır.

Ohlin, çalışmada *Ricardo*'nun ülkeler arası ticaret için geliştirdiği mukayeseli üstünlükler teorisini bölge bazında ele almıştır. Burada bölge, işgücü ve sermaye faktörlerinin tam taşınabilirlik özelliğine sahip oldukları coğrafi alan olarak tanımlanmıştır. Teoride bölge içinde tam taşınabilir olan üretim faktörlerinden sermaye bölgeler arasında da taşınabilirlik özelliğine sahipken, işgücünün bölgeler arası taşınabilirliğinin ise sınırlı olduğu belirtilmiştir.

Genel ekonomi çerçevesinde kuruluş yeri problemini geniş bir şekilde inceleyen diğer bir bilim adamı olan *Lösch*'e göre her işletmenin kuruluş yeri diğer üretici ve tüketici birimlerin kuruluş yerlerini etkileyecek ve onların kuruluş yerlerinden etkilenecektir. *Lösch* burada optimum kuruluş yeri probleminin, tüm kuruluş yerleri arasındaki karşılıklı ilişkileri kapsayan genel bir denge modeli çerçevesinde ele alınması gerektiğini savunmuştur.

Alman iktisatçı *Weber*'in **kuruluş yeri teorisine** en önemli katkısı kuruluş yeri faktörü kavramı olmuştur. Ayrıca, malzemenin taşıma maliyetine ilişkin analizi ve sınıflandırılması da günümüzde geçerliğini korumaktadır.

Weber bir işletmenin kuruluş yeri seçimini etkileyen faktörleri 3 grupta toplamıştır. Bunlarda;

- Geçerlilik alanına göre kuruluş yeri faktörleri; genel kuruluş yeri faktörleri (tüm sektörler için geçerli) ve özel kuruluş yeri faktörleri (sadece belirli sektörler için geçerli)
- Mekânsal etki alanına göre; işletmeleri belirli bölgelere doğru çeken bölgesel kuruluş yeri faktörleri ve belirli bölgeler içinde etkili olan yığılma avantajları ve yayılma avantajları (veya yığılma dezavantajları)
- Faktörlerin yapısına göre; tabii-teknik kuruluş yeri faktörleri ve sosyo-kültürel kuruluş yeri faktörleri şeklinde ikili bir ayırıma gidilmektedir.

Weber ayrıca genel nitelikli bölgesel kuruluş yeri faktörlerini; taşıma maliyeti, işgücü ücretlerinde yöresel farklılıklar, kaynaklara göre malzeme fiyatlarındaki farklılıklar ve yığılma avantajları-dezavantajları olarak 4 grupta toplamıştır.

Çağdaş kuruluş yeri seçimini ilk kez açıklayan bilim adamı Amerikalı iktisatçı *İsard* olmuştur. *İsard*, iktisadi faktörlerin gerek toplum ve gerekse tek tek karşılıklı dinamik ilişkileri olduğunu ortaya koymuş, zaman ve mekân faktörlerinin birbirleriyle yakın bir ilişki içinde olduklarını ve önemini belirlemiştir.

Kuruluş yeri teorisi:
İşletmeler için ekonomik faaliyetlerin gerçekleştirildiği yerler ile kuruluş yerini belirleyen faktörleri inceleyen görüşlerdir.

Hayvancılık İşletmelerinde Kuruluş Yeri Seçimini Etkileyen Faktörler

Kuruluş yerinin belirlenmesinde etkili olan faktörlerin, işletmelerin faaliyette bulunduğu iş kolunun üretim yapısı ve piyasa koşulları çerçevesinde dinamik bir yapıda araştırılması ve değerlendirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Kuruluş yeri seçimini etkileyen faktörler çok karmaşık bir yapıda ve birbirleriyle yakından ilgili durumda bulunmaktadır. Belli bir yerde yapılan üretim (veya pazarlama) faaliyetine üstünlük sağlayan (özellikle maliyet üstünlükleri sağlayan) herşey kuruluş yeri faktörü olarak nitelendirilebilir.

İşletmeler açısından çok büyük önem taşıyan kuruluş yerinin seçiminde dikkate alınacak kriterlerin sektörel bakış açısıyla ele alınması zorunluluğu, hayvancılık alt sektörleri ve işletmeleri özelinde söz konusudur.

Bu kapsamda, doğal faktörler yanında bölgedeki yem kaynakları ve canlı hayvan materyali, mevcut işletme yoğunlukları ve kapasiteleri, örgütlenme düzeyi, pazara ve tüketim bölgelerine uzaklık, işgücü durumu, hayvancılığa dayalı sanayi işletmelerinin varlığı, maliyet yapısı ve ürün fiyatlarının seyri gibi etkenler hayvancılık işletmeleri için ilk akla gelen kuruluş yeri faktörleri olarak ifade edilebilir.

Her girişimci, kurulacak işletme için iktisadi amaçlarına uygun bir kuruluş yeri seçmek durumundadır. Dolayısıyla kuruluş yeri seçilmesi olası başka kuruluş yerleri ile karşılaştırılınca üretim yapılacak olan ile düşünülen büyüklükteki bir teşebbüs için en uygun yer olarak belirlenmelidir. En uygun yer, işletme orada kurulduğu takdirde en yüksek kârı getirecek olan yer anlamına gelmektedir. Kârın yüksekliği herşeyden önce maliyet masraflarının düşük olması ile sağlanmaktadır.

Sizce işletmelerin özellikle tedarik, üretim ve pazarlama fonksiyonuna ilişkin başlıca kuruluş yeri faktörleri neler olabilir?

SIRA SİZDE

Kuruluş yeri işletmenin dış yapısıyla ilgili maddi, somut bir problemdir. Bir ülke ekonomisinin gelişmişlik düzeyi kuruluş yerini belirleyen önemli bir faktördür. Ekonomisi yeterince gelişmemiş ülkelerde işletmeler doğal koşullara daha bağlı bulunmaktadır. O nedenle işletmeler kaynağa (tabiata) yakın kurulmak zorunda kalmaktadır.

Ekonomilerin gelişmişliği ile doğaya olan bu bağlılık giderek azalmakta, teknolojinin ilerlemesiyle yapay doğa koşulları yaratılarak işletme kaynaktan uzağa (örneğin: pazara yakın olarak) kurulabilmektedir.

İşletmede kuruluş yeri seçiminin optimum koşullarda yapılmasının nedeni kaynak israfının önüne geçmek, kaynak kullanımında etkinliği sağlamak ve düşük maliyetle çalışıp daha fazla kâr elde etmektir.

Optimum bir kuruluş yeri seçiminin yapılmaması halinde; işletmenin üretim maliyetleri yükselmekte iken ürünlerin, kalite ve verimliliği de azalmaktadır. Ürünlerin sürümünde rakip işletmelere göre dar boğazlarla daha sık karşılaşan işletmenin dolayısıyla kârlılığında önemli ölçüde düşüşler meydana gelebilmektedir.

İşletmelerin kuruluş yeri seçiminde bir dizi çalışmalara gereksinim vardır. Bu çalışmalar kuruluş öncesi teknik, ekonomik, finansal ve hukuki yapılabilirlik çalışmalarıdır.

İŞLETMELERDE KURULUŞ ÖNCESİ ÇALIŞMALAR VE FİZİBİLİTE ETÜDÜ

Başarılı bir işletme kurmak için bir dizi ana ilkeye uygun olarak kuruluş çalışmalarının başlatılıp yürütülmesi gerekmektedir. Bu ilkeler kuruluşun her basamağında en ince noktalara kadar planlamayı, sürekli izlemeyi ve araştırmayı zorunlu kılmaktadır.

İşletmelerin başarıyla kurulması, beklentiler dahilinde işletilmesi ve üretimde sürdürülebilirliğin sağlanması için kuruluş öncesi iktisadi, teknik, finansal ve hukuki yönden bir takım çalışmaların etkin şekilde yapılması büyük önem taşımaktadır.

Bir yatırım kararı alabilmek için girişimci, kendisine en yakın konulara eğilmeli ve yatırımı yapmak istediği yere ilişkin ön bilgilere sahip olmalıdır.

Bu amaçla yatırımcı daha önce sözü edilen kuruluş sorunlarını da dikkate alarak;

- Yatırım için gerekli **hammadde** durumuna,
- Yatırım mallarının iç ve dış pazar durumuna,
- İmal edilecek malların maliyetine,
- Malların fiyat esnekliğine,
- Projenin büyüklüğüne ve yerine,
- Gerekli kapasitelere,
- Yatırım tutarına,
- Yatırımın finansmanına ilişkin bilgileri doğru bir şekilde derlemelidir.

Bu bilgilerin ışığında yatırım konularından birisi seçilebilir. İşte kısaca değinilen bu tür çalışmalara yapılabilirlik araştırması (**fizibilite etüdü** veya ön proje etüdü) denir.

Yatırım öncesi fizibilite etüdları kesin proje hazırlamaya girmeden önce gerçekleştirilen ekonomik, teknik ve finansal etüdlardır.

Proje ileride ortaya çıkabilecek riskleri en aza indirmek üzere yapılacak yatırımlar ve bunların üretecekleri faydalarla ilgili bugünden geleceği tahmin için yapılan bir plandır.

Bir işletmenin uygun biçimde kurulması, işletme döneminde tam kapasitede ve verimli şekilde çalışması, bu faaliyetlerin etkin bir biçimde yapılmasına bağlıdır. Aksi takdirde ön proje etüdları, kurulacak işletmenin beklenen iktisadi verimliliği sağlayamayacağını gösterirse projeden vazgeçilir. Böylelikle kesin proje masraflarından kaçınılmış olunur.

Ön proje etüdlarının sağlayacağı başlıca yararlar aşağıdaki başlıklar altında sıralanabilir:

- İşletmenin kesin olarak kurulmasına karar vermek,
- İşletmenin hangi büyüklükte, nerede kurulacağını belirlemek,
- İşletmenin kurulması için iç ve dış finansman ihtiyacını tespit etmek ve finansmanla ilgili bankalara ve öteki kuruluşlara ön projeyi sunmak,
- İşletme yatırım indirimlerinden, kredi ve döviz tahsislerinden yararlanacaksa ilgili kurumlara projeyi tanıtmak,
- Projenin uygulama döneminde karşılaşılabilecek güçlükleri önceden görmek ve gerekli tedbirleri almaktır.

Bir projenin hazırlanması için yapılan çalışmalar ön proje etüdlarından ibaret değildir. Bir proje 7 aşamadan oluşmaktadır (Şekil 5.1). Bunlar;

- Proje normal olarak herhangi bir faaliyetin teknik bakımdan uygun ve kârlılık bakımından da yeterli olacağı düşüncesiyle başlar.
- Bazı teknik, iktisadi ve mali ön bilgileri kullanarak düşünülen faaliyetin maliyet-fayda karşılaştırmasının yapılması,

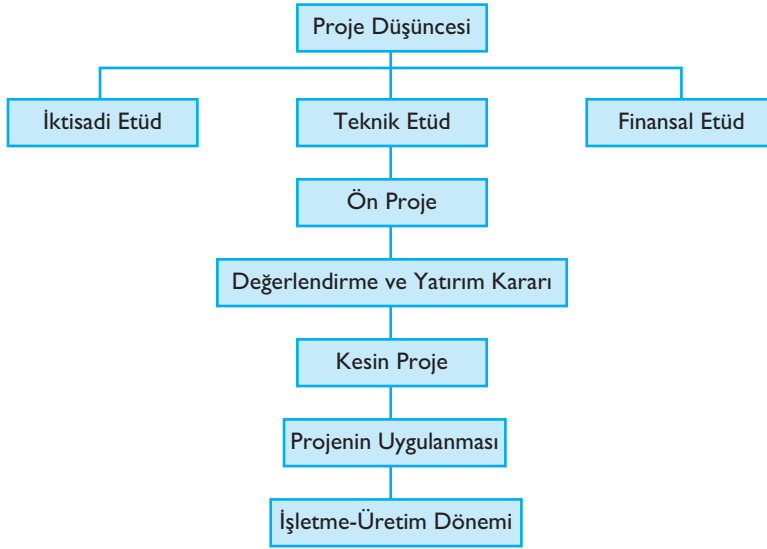
Hammadde: Nihai malların üretim sürecinde kullanılan, işlenmemiş ve temel düzeyde bulunan her türlü madde.

Fizibilite etüdü: Girişimciler tarafından düşünülen bir yatırımın ekonomik, teknik, mali ve yasal yönlerden etkinliğinin araştırılmasına yönelik çalışmadır.

- Ön projenin ortaya çıkarılması,
- Çeşitli değerlendirmeler ile yatırım kararlarının alınması,
- Kesin proje hazırlıkları (bu aşamada kurulacak işletmenin hukuki biçimi inşa edilecek yapıların kesin ayrıntılı teknik hesapları ve maliyetleri bilinmek durumundadır.)
- Projenin uygulama dönemi (bu dönemde yatırım fiziksel olarak gerçekleştirilmektedir.)
- Deneme üretiminin bitişi ile birlikte yatırım düzeninin tamamlanması ve üretim döneminin başlaması olarak sıralanmaktadır.

Şekil 5.1

İşletme yatırım projesinin aşamaları.

İktisadi, Teknik ve Finansal Etüdler

İktisadi etüd;

- İşletmenin ne kadar mal veya hizmet üretmesi gerektiğini,
- Malların hangi fiyattan satılacağını,
- Ürün için **pazar araştırmasını**,
- Pazarın büyüme oranlarını,
- İşletmenin nerede hangi kapasiteyle kurulması gerektiğini ortaya koyar.

Teknik etüd;

- Hangi üretim yönteminin seçileceğini,
- Gerekli makina ve teçhizatın neler olabileceğini,
- Hangi tip binalara ve ne genişlikte araziye ihtiyaç olduğunu,
- İşlerin hangi sırayla yürüyeceğini belirler.

Finansal etüd;

- Kurulacak işletmenin yatırım maliyeti ile döner sermaye ihtiyaçlarının tespit edilmesini,
- İç ve dış kaynak **fonlarını**,
- İşletmenin üretim maliyetini,
- İşletmenin kârlı çalışıp çalışmayacağını ortaya koyar.

İşletmelerde kuruluş yeri seçimine etki eden faktörler iki yönden incelenebilir.

Bunlar ekonomik faktörler ve ekonomi dışı faktörlerdir.

Pazar araştırması: Bir mala yönelik geçmiş, mevcut ya da olası istem miktarını ve iktisadi karar birimlerinin tercihlerini saptamak amacıyla belirli bir piyasanın işleyişine yönelik kuramsal ve uygulamalı olarak yapılan veri toplama, çözümleme ve yorumlama sürecidir.

Fon: Belirli bir iş alanındaki etkinliğin gerçekleştirilmesi için ayrılmış para ya da aynı işlevi gören varlıkların tümü.

Bunlardan ekonomi dışı faktörler sosyal, politik ve stratejik faktörler olarak sınıflandırılabilir.

Sosyal Faktörler: Bölgeler arası ekonomik gelişme farklılıklarının giderilmesi amacıyla yönelik politikalar sonucu, işletme yerinin belirlenmesinde etkili olan faktörlerdir. Amaç bölgede işgücü istihdamını temin edecek, aynı zamanda sosyal amacı ağır basan ve bunun yanında kârlı ve verimli çalışmayı esas alan işletmelerin kurulmasıdır.

Politik Faktörler: Siyasi kararların etkisi altında işletmelerin kurulmasında etkili bulunan faktörlerdir. Dozu az veya çok olmak üzere çeşitli dönemlerde bu tür politik ve irrasyonel özellikte kararların etkisiyle kurulmuş işletmelere rastlamak mümkündür.

Stratejik Faktörler: Savunma sanayi (harp sanayi) işletmeleri bu faktörlerin etkisi altında kurulurlar. Örneğin, savaş sanayii ülke savunması ve ekonomisi için önemli olan işletmeler olup sınırlara yakın yerlere veya liman ağzlarına kurulmazlar.

Ekonomik faktörler işletmelerin kuruluş yeri seçiminde rasyonel davranmayı gerektiren unsurlardır.

- Ulaştırma maliyetleri,
- İşletmenin kuruluş yerinin söz konusu olduğu yerde üretim faktörlerinin yeterli miktarda bulunması ve üretim faktörleri arasındaki nisbi maliyetler,
- Enerji, su, ulaşırma gibi altyapı, iklim gibi doğal koşullar, desteklemeler, vergilendirme sistemi ve mevzuat gibi hukuki koşullar etkili faktörler olarak ele alınabilir.

SIRA SİZDE

Sizce kredi, teşvik ve destekleme gibi devlet politikaları ve uygulamalarının kuruluş yeri seçimi üzerinde nasıl bir etkisi olabilir kısaca değerlendiriniz?

HAYVANCILIK İŞLETMELERİ VE VETERİNER KLİNİKLERİNDE OPTİMUM KURULUŞ YERİ SEÇİMİ VE ÖNEMİ

İşletmede kuruluş yeri seçiminde rasyonel karar alabilmek için optimum denge- nin sağlanması gerekmektedir. Optimum dengenin sağlanmasını etkileyen faktör- ler satış maliyeti, satış fiyatı ve kârdır. Bu etkenlerden satış maliyetinin minimum, satış fiyatı ve kârın ise maksimum olduğu noktada işletme açısından kuruluş yeri seçiminde optimum denge yakalanmış olmaktadır.

Tüm sektörlerde olduğu gibi hayvancılık sektörüne ilişkin işletme yatırımla- rında da aday kuruluş yerlerinin belirlenmesi ve ekonomik açıdan değerlendiril- mesi işlemi dikkatli ve özenli bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Burada özellikle seçilme şansı bulunan tüm konumların muhakkak aday kuruluş yerleri arasında bulunması ve işlem hacminin azaltılarak detaylı analizlerin yapılması yönünden aday kuruluş yerlerinin mümkün olan en az sayıda ele alınması büyük önem ta- şımaktadır.

Aşağıda Tablo 5.1’de sunulan örnekte 3 farklı bölgede kurulmuş bulunan iş- letmelerde üretilen üründen işletmenin kurulduğu yere bağlı olarak elde edilen kârın nasıl değiştiği gösterilmiştir.

Kriterler	Bölgeler		
	A	B	C
Üretim Faktörleri			
Emek	15.000	16.000	16.500
Sermaye	25.500	25.300	25.000
Tabiat	30.000	31.000	32.000
I.Üretim Maliyeti	70.500	72.300	73.500
II. Pazarlama ve Ulaştırma Masrafları	18.000	10.000	12.500
I + II = III Toplam Maliyet (Satış Maliyeti)	88.500	82.300	86.000
Satış Geliri	150.000	150.000	150.000
Kâr	61.500	67.700	64.000

Tablo 5.1
Optimum kuruluş yeri seçiminde aday kuruluş yerlerinin karşılaştırılması.

Örnekte verilen rakamlar TL bazında yıllık olarak sunulmuştur.

Örnekte görüldüğü gibi işletmedeki üretim maliyetleri işletmenin kuruluş yeri seçiminde önemli olmakla birlikte karar vermekte tek başına kriter teşkil etmez. Toplam üretim maliyeti dikkate alındığında A bölgesi işletmenin kuruluşu açısından en uygun olan yer olarak göze çarpmaktadır. Ancak, bu aşamada karar vermek yanıltıcı olabilir.

Bu nedenle işletmede üretim maliyetinden daha çok satış maliyetinin minimize edildiği (asgariye indirildiği) yeri bulmak gerekmektedir. Görüldüğü gibi bu bölge B bölgesidir. İşletme ürün satışından belirli bir gelir beklediğine göre kârın maksimize edildiği yer B kuruluş yeri olarak ortaya çıkmıştır.

İşletmelerde kuruluş yeri seçimine etkili olan faktörlerden satış maliyeti üretim maliyetinden çok daha büyük önem taşımaktadır. Çünkü işletmede üretim maliyetlerinin minimize edildiği yer veya bölgede satış maliyetleri her zaman minimum olmayabilir.

Bu kapsamda işletme kuruluşu için proje çalışmalarında üretim maliyetinin minimizasyonundan sonra satış maliyetinin nerede minimum olduğunu ayrıca incelemek ve değerlendirmek uygun olacaktır.

Türkiye ekonomisinin büyümesi ve gelişmesi, tüm sektörlerde olduğu gibi hayvancılık alanında da yığın halinde üretim yapan, devamlı ve tam kapasitede çalışan, iç piyasa kadar dış satıma yönelik faaliyetlerde bulunan, yeni yatırımlarla kırsal ekonomik kalkınmaya önemli katkıda bulunan işletmelere sahip olmakla mümkün olabilir.

Bu çerçevede hayvancılık işletmelerinin (sığır besi, süt sığırcılığı, tavukçuluk işletmeleri vs.) başarısı ve rasyonel şekilde üretimde bulunmasında etkili faktörlerin başında kuruluş yeri seçiminin en doğru ve uygun şekilde yapılması yer almaktadır. Hayvancılık alt sektörlerinin üretim özellikleri ve piyasa yapılarındaki farklar yatırım esnasında göz önüne alınmalıdır.

Hayvancılık işletmeleri için kuruluş yeri seçiminde optimumu yakalamak adına, üretim maliyetlerini oluşturan faktörlerin (yem, işçilik, hayvan materyali, aşı-ilaç, altyapı, stoklama ve malzeme giderleri vb.), pazarlama ve ulaştırma masraf-

larının, ürün satış fiyatı ve gelirin, birim maliyet ve kârlılığın bir bütünlük içinde ele alınması ve irdelenmesi gerekmektedir.

Aynı durum hayvancılık sektörüne hizmet götüren veteriner kliniklerinin kuruluş yeri seçiminde de söz konusudur. Veteriner klinik işletmelerinde kuruluş öncesi çalışmalar kapsamında yatırım maliyeti tutarı, finansman ihtiyacı, gelir unsurlarının belirlenmesi ve dönemsel kazancın tahmini, yatırımın geri dönüş süresi gibi hususlar üzerinde durulmalıdır.

Veteriner kliniklerinin kuruluş yeri seçiminde veteriner hekimlerce dikkate alınan faktörler arasında bölgedeki hayvan popülasyonu, semt hane halkı gelir düzeyi, klinik sayısı ve birbirine yakınlığı, çevreyi tanıma ve sermaye durumu öncelikli olarak ele alınmaktadır. Klinik kurarken karşılaşılan en önemli sorunlar ise kredi ve finansman olanaklarının yetersizliği, kuruluş aşamasındaki bürokratik işlemler, tanıtım ve halkla ilişkilerde yaşanan sorunlar, cihaz ve ekipman noksanlığı ve kaliteli yardımcı personel temini olarak göze çarpmaktadır.

SIRA SİZDE

Aşağıda bir hayvancılık işletmesi yatırımı öncesinde aday kuruluş yerlerinin özellikleri verilen örnek tablo üzerindeki verileri değerlendiriniz ve buna göre optimum denge yönünden en uygun kuruluş yerini belirleyerek yorumlayınız?

Aday Kuruluş Yerlerine İlişkin Kriterler	Bölgeler				
	A	B	C	D	E
Üretim Faktörleri					
Emek	40.000	50.000	50.500	50.000	40.500
Sermaye	40.500	40.200	40.000	50.000	60.000
Tabiat	90.000	100.000	110.000	120.000	110.500
I.Üretim Maliyeti	170.500	190.200	200.500	220.000	211.000
II.Pazarlama ve Ulaştırma Masrafları	50.000	20.000	20.500	30.500	30.000
I+II=III Toplam Maliyet (Satış Maliyeti)	220.500	210.200	221.000	250.500	241.000
Satış Geliri (TL)	300.000	300.000	300.000	300.000	300.000
Kâr (TL)	79.500	89.800	79.000	49.500	59.000

Özet

Hayvancılık işletmelerinde kuruluş yeri kavramını tanımlamak.

Tüm sektörlerde olduğu gibi hayvancılık sektöründe faaliyet gösterecek işletmelerde iktisadi amaçlarına en uygun şekilde bir kuruluş yerini belirlemek durumundadır. Kuruluş yeri seçilmesi olası başka kuruluş yerleri ile karşılaştırılınca üretim yapılacak olan ile düşünülen büyüklükteki bir teşebbüs için en uygun yer olarak belirlenmelidir. Üretim faaliyetlerinde öncelikli amacın maliyet minimizasyonu, optimum satış ve kâr maksimizasyonu olduğu düşünüldüğünde, işletmelerde verimlilik ve kârlılığı önemli ölçüde etkilediği bilinen kuruluş yeri faktörü üzerinde önemle durulması gerekmektedir. İşletme ekonomisi açısından kuruluş yeri problemi; bir işletmenin en uygun kuruluş yerinin belirlenmesi ve kısaca optimum kuruluş yerinin seçimi olarak ele alınmaktadır. İşletmelerde kuruluş yeri seçiminin optimum koşullarda yapılması; kaynak israfının önüne geçmek, kaynak kullanımında etkinliği sağlamak ve düşük maliyetle çalışıp daha fazla kâr elde etmek açısından büyük önem taşımaktadır.

Hayvancılık işletmelerinde kuruluş yeri seçimini etkileyen faktörleri açıklamak.

Kuruluş yeri seçimini etkileyen faktörler çok karmaşık bir yapıda ve birbirleriyle yakından ilişkili bir durumda bulunmaktadır. Belli bir yerde yapılan üretim (veya pazarlama) faaliyetine üstünlük sağlayan (özellikle maliyet üstünlükleri sağlayan) herşey kuruluş yeri faktörü olarak nitelendirilebilir. İşletmeler açısından çok büyük önem taşıyan kuruluş yerinin seçiminde dikkate alınacak kriterlerin sektörel bakış açısıyla ele alınması zorunluluğu, hayvancılık alt sektörleri ve işletmeleri özelinde söz konusudur. Bu kapsamda, doğal faktörler yanında bölgedeki yem kaynakları ve canlı hayvan materyali, mevcut işletme yoğunlukları ve kapasiteleri, mevcut altyapı ve örgütlenme düzeyi, pazara ve tüketim bölgelerine uzaklık, işgücü durumu, hayvancılığa dayalı sanayi işletmelerinin varlığı, maliyet yapısı ve ürün fiyatlarının seyri gibi etkenler hayvancılık işletmeleri için ilk akla gelen kuruluş yeri faktörleri arasında yer almaktadır.

İşletmelerde kuruluş öncesi çalışmalar ve fizibilite etüdüünün içeriğini açıklamak.

İşletmelerin başarıyla kurulması, beklentiler dahilinde işletilmesi ve üretimde sürdürülebilirliğin

sağlanması için kuruluş öncesi iktisadi, teknik, finansal ve hukuki yönden bir takım çalışmaların detaylı ve etkin bir şekilde yapılması büyük önem taşımaktadır. Yatırım öncesi gerçekleştirilecek iktisadi etüd kapsamında; işletmenin ne düzeyde mal veya hizmet üretmesi gerektiği, malların hangi fiyattan satılacağı, ürün için pazar araştırması, pazarın büyüme oranları, işletmenin nerede hangi kapasiteyle kurulması gerektiği konuları açığa kavuşturulur. Teknik etüd kapsamında; hangi üretim yönteminin seçileceği, gerekli makina ve teçhizatın neler olabileceği, hangi tip binalara ve ne genişlikte araziye ihtiyaç olduğu, işlerin hangi sırayla yürüyeceği belirlenir. Finansal etüde ise kurulacak işletmenin yatırım maliyeti ile döner sermaye ihtiyaçları, iç ve dış kaynak fonları, işletmenin üretim maliyeti ve işletmenin kârlı çalışıp çalışmayacağı tespit edilmeye çalışılır.

Hayvancılık işletmeleri ve veteriner kliniklerinde optimum kuruluş yeri seçimi ve önemini açıklamak.

Kuruluş yeri seçiminde rasyonel karar alabilmek için optimum dengenin sağlanması gerekli görülmektedir. Optimum dengenin sağlanmasını etkileyen faktörler satış maliyeti, satış fiyatı ve kârdır. Bu etkenlerden satış maliyetinin minimum, satış fiyatı ve kârın ise maksimum olduğu noktada işletme açısından kuruluş yeri seçiminde optimum denge yakalanmış olmaktadır. Tüm sektörlerde olduğu gibi hayvancılık sektörüne ilişkin işletme yatırımlarında da aday kuruluş yerlerinin belirlenmesi ve ekonomik açıdan değerlendirilmesi işlemi dikkatli ve özenli bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Hayvancılık işletmelerinde kuruluş yeri seçiminde optimumu yakalamak için üretim maliyetlerini oluşturan faktörlerin (yem, işçilik, hayvan materyali, aşı-ilaç, altyapı, stoklama ve malzeme giderleri vb.), pazarlama ve ulaştırma masraflarının, ürün satış fiyatı ve gelirin, birim maliyet ve kârlılığın bir bütünlük içinde ele alınması ve irdelenmesi gerekmektedir. Aynı durum hayvancılık sektörüne hizmet götüren veteriner kliniklerinin kuruluş yeri seçiminde de söz konusudur. Bu işletmelerde kuruluş öncesi çalışmalar kapsamında yatırım maliyeti tutarı, finansman ihtiyacı, gelir unsurlarının belirlenmesi ve dönemsel kazancın tahmini, yatırımın geri dönüş süresi gibi hususlar üzerinde durulmalıdır.

Kendimizi Sınavalım

1. Çağdaş kuruluş yeri seçimini ortaya koyan iktisatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- Ricardo
- Thunen
- Weber
- Isard
- Hoover

2. I. Kaynak israfının önüne geçmek
II. Kaynak kullanımında etkinliği sağlamak
III. Düşük maliyetle çalışıp daha fazla kâr elde etmek
Yukarıdakilerden hangileri işletmelerde kuruluş yeri seçiminin optimum koşullarda yapılması gerekliliğinin nedenlerindendir?

- Yalnız I
- Yalnız II
- Yalnız III
- I ve III
- I, II ve III

3. Optimum bir kuruluş yeri seçiminin yapılmaması halinde aşağıdakilerden hangisi meydana gelir?

- İşletmenin üretim maliyeti yükselir, ürün kalite ve verimliliği düşer.
- İşletmenin üretim maliyetleri azalır.
- İşletmenin kârlılığında önemli artışlar meydana gelir.
- Kaynak israfının önüne geçilir.
- Hiçbiri

4. I. Yatırım için gerekli hammadde durumu
II. İmal edilecek malların maliyeti
III. Malların fiyat esnekliği
IV. Projenin büyüklüğü ve yeri
V. Yatırım finansmanı

Yukarıdakilerden hangileri bir yatırım kararı alabilmek için girişimcinin sahip olması gereken ön bilgilerdir?

- Yalnız IV
- Yalnız II
- II, III ve V
- I, II ve IV
- I, II, III, IV ve V

5. Aşağıdakilerden hangisi ön proje etüdlerinin sağlayacağı başlıca faydalardan biridir?

- İşletmenin kesin olarak kurulmasına karar vermek
- İşletmenin hangi büyüklükte, nerede kurulacağını belirlemek
- İşletme yatırım indirimlerinden, kredi ve döviz tahsislerinden yararlanacaksa ilgili kuruma projeyi tanıtmak
- Projenin uygulanması döneminde karşılaşılabilecek güçlükleri önceden görmek ve gerekli tedbirleri almak
- Hepsi

6. I. Değerlendirme ve yatırım kararı
II. Kesin proje
III. Projenin uygulanması
IV. Ön proje
V. İşletme-üretim dönemi

Bazı teknik, iktisadi ve mali ön bilgileri kullanarak düşünülen faaliyetin maliyet-fayda karşılaştırması yapıldıktan sonra verilen işlemlerin doğru sıralaması aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

- I-II-III-IV-V
- II-III-I-IV-V
- III-I-IV-V-II
- IV-I-II-III-V
- V-III-I-II-IV

7. Aşağıdakilerden hangisi teknik etüd kapsamında araştırılır?

- Malların hangi fiyattan satılacağı
- Gerekli makine ve teçhizatın neler olabileceği
- Ürün için pazar araştırması
- İç ve dış kaynak fonları
- İşletmenin üretim maliyeti

Kendimizi Sınavalım Yanıt Anahtarı

8. Aşağıdakilerden hangisi kuruluş yeri seçimini etkileyen ekonomi dışı faktörler arasında yer alır?

- Ulaştırma maliyetleri
- İşletmenin kuruluş yerinin söz konusu olduğu yerde üretim faktörlerinin yeterli miktarda bulunması
- Bölgeler arası ekonomik gelişme farklılıklarının giderilmesi amacıyla yönelik sosyal politikalar sonucu işletme kuruluş yerinin belirlenmesi
- Enerji, su, elektrik gibi alt yapı, iklim gibi doğal koşulların durumu
- Desteklemeler, vergilendirme sistemi ve buna ilişkin mevzuat hükümleri

9. İşletme açısından kuruluş yeri seçiminde optimum denge sağlanması için aşağıdaki koşullardan hangisi gerçekleşmelidir?

- Minimum satış maliyeti, maksimum satış fiyatı, maksimum kâr
- Maksimum satış maliyeti, maksimum satış fiyatı, maksimum kâr
- Minimum satış maliyeti, minimum satış fiyatı, minimum kâr
- Maksimum satış maliyeti, minimum satış fiyatı, minimum kâr
- Maksimum satış maliyeti, maksimum satış fiyatı, minimum kâr

10. Aşağıdakilerden hangisi veteriner kliniklerinin kuruluş yeri seçiminde etkili faktörlerden biri **değildir**?

- Bölge veya semt hane halkı gelir düzeyi
- Malzeme ve cihaz tercihi
- Bölgedeki hayvan popülasyonu
- Rakip klinik işletmelerinin varlığı
- Klinisyenin sermaye durumu

1. d Yanıtınız yanlış ise, “Hayvancılık İşletmelerinde Kuruluş Yeri Seçimi ve Buna Etki Eden Faktörler” konusunu yeniden gözden geçirin.
2. e Yanıtınız yanlış ise, “Hayvancılık İşletmelerinde Kuruluş Yeri Seçimi ve Buna Etki Eden Faktörler” konusunu yeniden gözden geçirin.
3. a Yanıtınız yanlış ise, “Hayvancılık İşletmelerinde Kuruluş Yeri Seçimi ve Buna Etki Eden Faktörler” konusunu yeniden gözden geçirin.
4. e Yanıtınız yanlış ise, “İşletmelerde Kuruluş Öncesi Çalışmalar ve Fizibilite Etüdü” konusunu yeniden gözden geçirin.
5. e Yanıtınız yanlış ise, “İşletmelerde Kuruluş Öncesi Çalışmalar ve Fizibilite Etüdü” konusunu yeniden gözden geçirin.
6. d Yanıtınız yanlış ise, “İşletmelerde Kuruluş Öncesi Çalışmalar ve Fizibilite Etüdü” konusunu yeniden gözden geçirin.
7. b Yanıtınız yanlış ise, “İşletmelerde Kuruluş Öncesi Çalışmalar ve Fizibilite Etüdü” konusunu yeniden gözden geçirin.
8. c Yanıtınız yanlış ise, “İşletmelerde Kuruluş Öncesi Çalışmalar ve Fizibilite Etüdü” konusunu yeniden gözden geçirin.
9. a Yanıtınız yanlış ise, “Hayvancılık İşletmeleri ve Veteriner Kliniklerinde Optimum Kuruluş Yeri Seçimi ve Önemi” konusunu yeniden gözden geçirin.
10. b Yanıtınız yanlış ise, “Hayvancılık İşletmeleri ve Veteriner Kliniklerinde Optimum Kuruluş Yeri Seçimi ve Önemi” konusunu yeniden gözden geçirin.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

İşletmelerin tedarik fonksiyonuna ilişkin başlıca kuruluş yeri faktörlerini; üretim faktörleri (girdi çeşitleri) arasında yer alan malzeme, hammadde, sabit yatırım malları, işgücü olarak belirtmek mümkündür. Burada teşebbüs amacına göre belirlenen üretim faktörlerinin bulunduğu ve arz edildiği coğrafi alanlar, taşıma maliyeti, tedarik süresi ve menzili önem taşımaktadır. Üretim fonksiyonuna ilişkin başlıca kuruluş yeri faktörleri arasında ise üretim süreci ve şekli, kuruluş yerinin çevresel, jeolojik ve iklimsel özellikleri, işletme ölçeği ve kapasitesi yer almaktadır. Diğer taraftan, satış alanı, ürünün talep merkezlerine taşıma süresi ve maliyeti, talep hacmi ve satış potansiyeli, nüfus, gelir düzeyi, talebin fiyat ve gelir esneklikleri gibi unsurlar ise pazarlama fonksiyonuna ilişkin kuruluş yeri faktörleri arasında yer almaktadır.

Sıra Sizde 2

Değişik bölgelerde farklı sektör ve üretim alanlarına özgü olarak devlet tarafından uygulanan bazı teşvik ve desteklemeler kuruluş yeri seçiminde önemli bir faktör olarak ele alınmaktadır. Devlet bankaları tarafından kullanılan yatırım kredileri, bunların faiz oranları ve ödeme süreleri, üretimi teşvik edici destekleme alımları ve primler, vergi indirimi, gümrük muafiyeti, altyapı desteği gibi uygulamalar bazı sektörler için belirli bölgeleri özellikle üretim maliyetleri yönünden cazip hale getirebilmektedir. Devlet ayrıca bazı durumlarda farklı bölgelerdeki yatırımları yasaklayabilmekte veya zorlayıcı tedbirler alabilmektedir. Tüm bu teşvik tedbirleri veya önlemler belirli kuruluş yerlerini avantajlı veya dezavantajlı duruma getirebilmektedir. Hayvancılık sektörü açısından organize hayvancılık bölgeleri kurulması, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ile bazı illerde uygulanan yatırım hibe destekleri, et teşvik primi uygulaması, hayvancılıkta ziraat bankasınca sübvansiyonlu yatırım ve işletme kredisi kullanılması gibi politikalar bu kapsamda değerlendirilebilir.

Sıra Sizde 3

Örnek hayvancılık işletmesi için tabloda sunulan veriler incelendiğinde üretim ve satış maliyetleri açısından işletme için en uygun bölgeler sırasıyla A ve B bölgeleri olarak göze çarpmaktadır. Toplam üretim maliyetinin düşüklüğü açısından A bölgesi, işletmenin kuruluşu açısından en uygun olacak yer olarak görülmekle birlikte, pazarlama ve ulaştırma masraflarının da hesaba

katılmasıyla birlikte aslında B bölgesinde yapılacak bir yatırımın yıllık toplam maliyet (satış maliyeti), satış geliri ve kârlılık kriterleri bakımından çok daha avantajlı olduğu belirlenmektedir. Bu bakımdan, satış maliyetinin minimize ve kâr düzeyinin maksimize olduğu B bölgesi işletme kuruluş yeri için en uygun adaydır.

Yararlanılan Kaynaklar

- Aral, S. (1997). **Hayvancılık İşletme Ekonomisi Ders Notları**, Ankara.
- Seyidoğlu, H. (2001). **Ekonomi ve İşletmecilik Terimleri**, (2. baskı), İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Müftüoğlu, M.T. (1983). **Sanayi İşletmelerinde Kuruluş Yeri Seçimi ve Ölçek Sorunu**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:530, Ankara.
- Müftüoğlu, M.T. (2003). **İşletme İktisadı**, (4. Basım), Ankara: Turhan Kitabevi.
- Tenker, L. (1969). **İşletme İktisadı**, (1. Baskı), Ankara: Bilgi Basımevi.
- Ünsal, E.M. (2001). **Mikro İktisat**, (4. baskı), Ankara: İmaj Yayıncılık.

Resim 5.1: Türkiye'deki bir hayvancılık işletmesine ait görüntü..

Resim5.2: Büyük ölçekli bir hayvancılık işletmesinin padoklarında toplu halde bulunan sığırlar.